

Megemlékezés

CSEH-SZOMBATHY LÁSZLÓ

1925–2007

Az emberi konfliktusokat előidéző társadalom elemzője ment el közülünk. Egyik fontos könyvének, az 1985-ben publikált *A házastársi konfliktusok szociológiájá-nak* címlapján egy pillanatfelvétel látható. Férj és feleség vitáját látjuk itt Ingmar Bergman *Jelenetek egy házasságból* című filmjéből. A vitázók „félénkek, vidámak, önzők, buták, kedvesek, okosak, önfeláldozók, ragaszkodók, mérgesek, szelídek, szentimentálisak, kiállhatatlanok és szeretetreméltók. Egyszerre.” – írja róluk Bergman.

Cseh-Szombathyt, a kutatót ez az egyszerre foglalkoztatta. Az intim konfliktusok, amelyekben összeolvadnak az emberi tulajdonságok és törekvések, s megmutatják, hogy mennyire hatékony a társadalom az emberi nagyság és kisszerűség előidézésében.

Cseh-Szombathy nevezetes családból érkezett. Édesapja a hazai közegészségügy és a magyar protestantizmus egyik vezetője volt. László is aktív református maradt, ami pedig a szociális patológiákat és gyógyításukat illeti, ez a kérdéskör hivatásszerűen foglalkoztatta. 1946–49 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen Szalai Sándor tanítványa és asszisztense volt, de ettől fogva sokáig nem foglalkozhatott szociológiával.

Tanított középiskolában, majd a KSH-ba került. Itt aztán részt vehetett a magyarországi öngyilkosságok – sokáig titkos – adatainak elemzésében, s hamarosan könyvet szerkeszthetett Ferge Zsuzsával. Az *A szociológiai felvétel módszerei* (1968) az újrászülető magyar szociológia egyik legfontosabb kézikönyve lett. Ugyanekkor írt fontos bevezető tanulmányt *Émile Durkheim Az öngyilkosság* című monográfiájának magyar nyelvű kiadásához.

Cseh-Szombathy 1975-ben került át az MTA Szociológiai Kutatóintézetébe, ahol többekkel megalapították a *magyarországi családszociológiát*. Szerkesztette a *Változó család*-ot (1978), megírta a *Családszociológiai problémák és módszerek*-et (1979), amit a kor legjobb szakirodalmi feldolgozásaként tartunk számon, s végre kutathatta a házassági konfliktusok folyamatát. Abból indult ki, hogy a házasság felbontása egy jogintézmény, az elválás azonban sokkal több ennél. S nemcsak lelkileg több. A házasság egész történetét, sőt, a párkapcsolat egész folyamatát kell vizsgálni ahhoz, hogy érdemleges összefüggéseket állapíthassunk meg. Így, a keletkezés és alakulás folyamatában értelmezte a házassági konfliktusokat. S nemcsak magyar adatokat használt, hanem nemzetközi összehasonlító kutatást szervezett, s *Megemlékezés Magyar Tudomány* • 2007/9 1224 nyolc ország adatait elemezte kollégáival.

Könyvük (Cseh-Szombathy László – KochNielsen, Inger – Trost, Jan – Weeda, Itke [eds.]: *The Aftermath of Divorce. Coping with Family Change. An Investigation in Eight Countries.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1985) méltán keltett feltűnést a családszociológia európai és Európán kívüli fórumain.

Cseh-Szombathyt a Center for Family Research, a Nemzetközi Szociológiai Társaság Családkutatási Központjának vezetőjévé választották. Ekkoriban, az 1980-as évek közepén már igazgatója volt az MTA Szociológiai Kutatóintézetének, tevékeny tagja az MTA Szociológiai és Demográfiai Bizottságának, tudományos folyóiratok szerkesztőbizottságának.

Sokat dolgozott. Mentora lett többünknek, s odafigyelt az újabb és még újabb nemzedékből szinte mindazokra, akik családszociológiával, demográfiával vagy devianciakutatással foglalkoztak. Közben tanított az ELTE-n, s a Közgazdaságtudományi Egyetemen, vendégtanár volt Bécsben. 2001-ben lett az MTA rendes tagja. A rendszerváltás után a jobboldal felé vonzotta politikai értékrendje és vonzalma.

De Cseh-Szombathy igazi demokrata volt, s egyre riadtabban figyelte, hogyan torzul el a jobboldali politika, s főként a Kisgazdapárt, ahová valaha édesapja is tartozott. Ő maga több kitüntetést kapott (például Széchenyi-díjat, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét), kellő megbecsülésben tehát része volt, de özvegyen maradt hosszú, egyre nehezebb, betegségekkel teli évekre. 2007. július 21-én, nyolcvanhárom évesen hunyt el.

Sokan vagyunk, akik mindig emlékezni fogunk rá.

Somlai Péter
szociológus, egyetemi tanár